

ормани за сместување на списанието и на неговата архива. Крајно е време да се реши и ова прашање.

Го информираме ова собрание дека новоизбраниот член на Редакцијата д-р Вера Вангели ќе отсутствува подолго време и ќе треба наместо неа да се избере друг член што се занимава со научна работа од областа на најновата историја. Освен тоа на одговорниот уредник на д-р Крсте Битоски и на секретарот на Редакцијата им истечува мандат по два пати, па ќе треба на нивно место да се изберат нови членови на Редакцијата.

И на крајот чувствувам пријатна должност да им се заблагодарам на соработниците од сите видови дејност околу изготвувањето на ова списание, со желба да не изостане нивното ангажирање и во иднина. Им се заблагодарувам и на членовите на Редакцијата и на секретарот со кои имав полна соработка околу издавањето на списанието.

Ве молам да го примите овој Извештај и да не разрешите од должноста.

За Редакцијата на
списанието „Историја“

Александар АПОСТОЛОВ

НАУЧЕН СОБИР

за „Местото на Илинденското востание и Крушевската република во борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување“

Во организација на Советот „Десет дена Крушевска република“, Научно-културни средби, на 3, 4 и 5 август 1978 година во просториите на хотелот „Монтана“ во Крушево се одржа научен собир на тема „МЕСТОТО НА ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ И КРУШЕВСКАТА РЕПУБЛИКА ВО БОРБАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ЗА НАЦИОНАЛНО И СОЦИЈАЛНО ОСЛОБОДУВАЊЕ“. Симпозиумот беше одбележан под покровителство на Претседателот на Републиката Јосип Броз Тито, а по повод 75-годишнината од Илинденското востание и прогласувањето на Крушевската република.

Научниот собир го отвори членот на Претседателството на ЦК СКМ Душко Поповски, кој воедно е и претседател на Советот

„Десет дена Крушевска република“. Во својот поздравен говор Душко Поповски меѓу другото ги поздрави претседателот на Извршниот совет на Собранието на СРМ Благој Попов, претседателот на МАНУ академикот Михаило Апостолски, ректорот на Скопскиот универзитет „Кирил и Методиј“ проф. д-р Бранко Трпеновски, потпретседателот на Сојузната конференција на ССРНЈ Ристо Цунов, членот на Претседателството на ЦК СКМ Кочо Битолјану и други гости и учесници на симпозиумот од социјалистичките републики и покраини, и од странство.

Од името на градот домаќин присутните гости и учесници на научниот собир ги поздрави претседателот на Собранието на оп-

штината Крушево — Лазо Диневски, Претседателот на МАНУ акад. Михаило Апостолски, ректорот на Скопскиот универзитет „Кирил и Методиј“ проф. д-р Бранко Трпеновски, претседателот на Сојузот на историското друштво на СР Црна Гора м-р Миомир Дашиќ, директорот на Институтот за историја од Краков (Полска) проф. д-р Јозеф Бушко и други. На крајот симпозиумот го поздравила гостите од Република Франција Антонин Снејдарек, професор на Сорбона и др. Јосип Моњац, професор на колежот Станислас во Париз. Меѓу другото, гостите од Париз го истакнаа големиот интерес во Франција за Илинденското востание и Крушевската република во времето кога тие се одиграле а и потоа.

Претседателот на Одборот за организација на симпозиумот проф. д-р Александар Христов му даде збор на Душко Поповски кој поднесе уводен реферат на научниот собир на тема: Местото и улогата на Илинденското востание и Крушевската република во борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување. Во својот реферат Поповски се осврна на местото и значењето на Илинденското востание и Крушевската република во историјата на македонскиот народ до моментот на нивното појавување на историската сцена до денешен ден. Поповски ги изложи развојните етапи на македонското националноослободително движење, осврнувајќи се притоа посебно за Илинденското востание и Крушевската република како највисок дострел во долготрајната борба за национална самобитност.

Авторот укажа на одделните значајни моменти од историјата на македонскиот народ, кога се правеле обиди за правилно решавање на македонското прашање, нивното право за самоопределување, потоа негирањето на соседна Бугарија на постоењето на македонскиот народ или непризнавањето правата на Македонците во Пиринска Македонија и друго.

Работата на симпозиумот потоа продолжи по секции во попладневните часови и идните два дена.

Основната интенција на секцијата А беше да се прикажат одделните настани и моменти од историјата на македонскиот народ во неговата борба за национално и социјално ослободување во периодот пред Илинден, за време на Илинденското востание и после крваво задушено востание. Тука, пред сè, мислам на рефератите кои третираа одделни аспекти на политичко-социјалните и општествено-економските односи во периодот на Илинденското востание. Во таа смисла кратки резимеа на своите реферати поднесоа: д-р Иван Катарџиев, Место-го на Илинденското востание во развојот на национално-револуционерното движење на македонскиот народ за ослободување; д-р Орде Иваноски, Бугарската прединформбирова историографија за Илинденското востание; д-р Глигор Тодоровски, Француски документи за Илинденското востание; д-р Крсте Битоски, Ставот на Кралството Грција кон Македонија и кон Македонската револуционарна организација (1893—1903) година; акад. Љубен Лапе, Учеството на поетот — револуци-

онер Арсениј Јовков во Илинденското востание во Охридско-Дебарскиот крај; м-р Александар Трајановски, Егзархијата и Илинденското востание; Атанас Близнаков, Костурско во Илинденското востание; Слободан Мурцев, Востанички акции во Гевгелиско за време на Илинденското востание, д-р Ристо Поплазаров; Искужување на раководители на бугарското комунистичко движење за бугарската политика спрема Македонија и Илинденското востание; д-р Боро Мокров, Борба за идеја и политичка чистота на македонскиот народ преку весниците на ВМОРО; д-р Славко Димевски, Тези за истражување на општествената мисла и нејзиното значење за македонското национално битие; Тодор Симовски, Илинденското востание во Гүменџиска околина и Југослав Миновски; За некои елементи на идејно-политичкото изградување и борбеното обучување на народните маси за востанието.

Една друга група на автори ги обработија прашањата сврзани со обидите за создавање на државно-правни облици во Македонија за време на Илинденското востание. Од тој аспект кратки експозеа од своите реферати поднесоа: проф. д-р Александар Христов, Илинденското востание во државно-правната историја на македонскиот народ; проф. д-р Стеван Габер, Револуционерно-идејните карактеристики на востанието од 1903 година; проф. д-р Панта Марина, Правосудството во Илинденското востание; д-р Владо Картов, Востаничката нормативна дејност за време на Илинденското востание; проф. д-р Миле Ха-

дивасилев, Социјалната политика на македонското национално-ослободително движење спроти и за време на Илинденското востание; м-р Владо Камбовски, Изградбата на новото револуционерно кривично право во илинденскиот период од борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување; проф. д-р Ѓорѓи Ганзовски, Економската политика на Внатрешната македонска револуционерна организација пред и по Илинденското востание; м-р Кики Мангова, Самофинансирањето на Организацијата; м-р Владо Поповски, Типот на социјално-политичката организација на Крушевската република; Јордан Спасовски, Идејните и теоретски основи на самозащитата на македонското револуционерно движење во илинденскиот период; Новица Велјановски, За некои карактеристики и сличности за регулирање на правно-нормативните документи од илинденскиот период со документите од НОВ 1941—1945 година; и Симеон Цветановски, Правосудните компетенции на Битолскиот окружен комитет на ТМОРО 1900—1903 година.

Третата група на научни работници во своите реферати ги третираа меѓународно-правните аспекти на Илинденското востание. Овде, пред сè, се мисли на разните дипломатски аспекти на големите сили кон Македонија и македонското прашање, поконкретно во случајот, интересот на европските држави за Македонија во времето на подигнување на македонскиот народ на востание од 1903 година. Во оваа група зедоа збор: м-р Михајло Миновски, Ставот на Австро-Унгарија

спрема Македонското национално-ослободително движење во пред-илинденскиот период (1893—1903) година; м-р Кочо Сидовски, Ставот на Италија спрема македонското прашање во годините непосредно пред избувнувањето на Илинденското востание во 1903 година; Елица Горгиевска, Илинденското востание низ извештаите на италијанските конзули и мисионери во Македонија; д-р Климент Џамбазовски, Српската јавност за македонското национално прашање во времето на Илинден и проф. д-р Јосеф Бушко, Полското прашање во времето на Илинденското востание и Крушевската република.

Една помала група на учесници на симпозиумот ги обработуваа воено-стратешките аспекти на востанието и тоа: доп. член д-р Манол Пандевски, Политичките цели и воената стратегија на Илинденското востание; Петар Пепељуговски — генерал потполковник на ЈНА; Некои карактеристики во создавањето и развојот на вооружените сили на македонското национално-револуционерно движење; Топшо Атанасовски — генерал мајор на ЈНА; Воената организација и вооружените формации во рамките на Внатрешната македонско-одринска револуционерна организација; и Љубомир Герасимов, Осврт врз турските воени сили ангажирани да се спротивстават на Илинденското востание.

Најмногу реферати беа поднесени во тематското подрачје сврзано со одразот или одгласот на Илинденското востание и Крушевската република врз уметноста,

литературата и културата воопшто. За таа цел беше формирана посебна секција Б каде што кратки резимеа на своите реферати поднесоа: д-р Блаже Ристовски, Питу Гули во македонската револуционерна народна песна; д-р Боро Мокров, Печатот на југословенските народи за Илинденското востание; д-р Владо Ивановски, Крушевската република и Народноослободителната борба во Македонија 1941—1945 година; д-р Никифор Робовски, Некои одгласи на Илинден во тогашниот чешки печат; Наум Димовски, Традициите на Илинден одразени во НОБ 1941—1944 година во Прилеп и Прилепско; м-р Воислав Јаќоски, Илинденските насти во спомените на еден современик и учесник; проф. д-р Гане Тодоровски, Илинденската тема и литературата; Доне Пановски, Револуционерната поезија и политичките погледи на Атанас Раздолов; Даринка Петровска, Одразот на Илинденското востание и Крушевската република во битолскиот печат од 1944 година; Благоја Цветковски, Дидактичка опсервација на Крушевскиот манифест; м-р Тодорка Шапкалиска, Јазикот во Крушевскиот манифест; Танас Вражиновски, Илинденскиот прозен револуционерен фолклор; д-р Лазо Каровски, Изразната фрактура на народната македонска револуционерна песна за илинденскиот период; Сава Јанковици, Одгласот на Илинденското востание во Скандинавските земји, посебно во шведскиот печат; м-р Миомир Дашиќ, Црна Гора и нејзиното мнение спрема македонското прашање од крајот на XIX век и Илинденското востание

од 1903 година; Лидија Симовска, Одрасот на Илинденското востание во македонскиот револуционерен печат во Егејска Македонија од 1942—1949 година; д-р Димитар Бошков, Вапцаров — поет на Илинден; Ѓорѓи Миљковиќ, Романскиот весник „Вистина“ за Крушево и Крушевската република во времето на Илинден; Мустафа Карахасан, Илинденското востание во турската историографија; Викторија Пети, Странскиот печат за Крушевската република; Ѓорѓе Василевиќ, Одгласот на Илинденското востание во српскиот работнички печат од 1903 година; Благоја Стоичовски, Одгласот на Илинденското востание во дел од британскиот печат; Симо Младеновски, Питу Гули — хероика и епопеја; Милан Стојковски, Илинденските традиции во НОВ во Прилеп и Прилепско; Невенка Богоевиќ, Црногорскиот печат за Илинденското востание и ситуацијата во Македонија од 1903 година; Гоце Стефановски, Илинден 1903 — инспиративна тема на нашите современи македонски романиери; и Пецо Србиновски, Илинден во делата на Тоде Ивановски.

Како што се согледува на тридневниот научен собир во Крушево беа поднесени повеќе реферати во коишто се третираа одделни прашања од борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување во пред-илинденскиот период, за време на Илинденското востание и прогласувањето на Крушевската република и потоа. Одделни аспекти од Илинденското востание и Крушевската република беа обработувани и презентирани од познати ис-

торичари, правници, политиколози, политичари, историчари на уметноста, социолози, филозофи, лингвисти, фолклористи и други културно-просветни работници од нашата земја и странство.

На крајот ако сакаме да ги сумираме резултатите од работата на симпозиумот ќе го констатираме следното:

На научниот собир беа поднесени вкупно 64 реферати во коишто се третираа најразновидни аспекти од историјата на македонскиот народ непосредно поврзани со Илинденското востание и Крушевската република. Во рефератите и богатите и мошне конструктивни дискусии, во коишто зедоа збор 40 дискусанти, беа поставени бројни прашања во врска со Илинденското востание и Крушевската република. Од таквите акцентирани прашања и дискусии ќе се обидеме да изнесеме дел од нив. Така се потенцира прашањето за карактерот, местото и значењето на Илинденското востание во историјата на македонскиот народ. Притоа се рече дека Илинденското востание е дело на македонскиот народ кој успеал да ги вклучи во движењето и да ги крене на вооружено востание најшироките народни маси во Македонија. Значи тоа е масовно, организирано, антиимперијалистичко, антихегемоничко и антиколонијално востание на македонскиот народ за негово национално и социјално ослободување. Илинденското востание е закономерна етапа во развојот на македонското национално ослободително движење, се рече понатаму во дискусиите.

Во рефератите и дискусиите особено се подвлекоа прашањата

сврзани со воено-политичката стратегија на востанието, сојузничтвото во него, меѓународните односи во 1903 година, т.е. дипломатските аспекти на големите сили спрема Македонија пред и по подигнувањето на македонскиот народ на востание. Во одделни реферати и дискусии се истакнаа селските белези на востанието, потоа учеството на македонските социјалисти во него и друго. Интерес предизвикаа дискусиите околу прашањето дали Австро-Унгарија ја во Македонија, присвојувањето на Илинденското востание од некои антимарксистички историоимала намера да изврши анексиграфии, преговорите и обидите на отворање на задгранични претставништва на Македонската револуционерна организација и друго. Мошне дискутабилни беа прашањата околу именувањето на чинот — република и востание: Крушевска република или Крушевска социјалистичка република, Илинденско востание или Илинденска

револуција, при што се рече дека Илинденската револуција е посложен процес и подолготраен, кој траел долго време, а Илинденското востание е дел од таа револуција. За поголем дел од овие прашања, ставови и согледувања, беа дадени соодветни одговори со нови сознанија на македонската историографија, а градени врз основа на најнови архивски истражувања. Друг дел пак од прашањата и проблемите ќе го побараат своето вистинско историско доточнување на идните понатамошни пролабочени проучувања. Впрочем, изградените ставови во идните научни собири за оваа проблематика, а организирани од Советот „Десет дена Крушевска република“, кои прераснуваат во традиционални, ќе дадат нови соодветни согледувања и доточнувања за одделни прашања и настани сврзани со Илинденското востание и Крушевската република.

Александар ТРАЈАНОВСКИ

ОСВРТ НА ТРИЕСЕТГОДИШНАТА АКТИВНОСТ НА ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА — Скопје

На 22 јули 1978 година се навршија три децении од постоењето и плодната научно-истражувачка дејност на Институтот за национална историја на СР Македонија. Во овој триесетгодишен период од неговото основање, не толку долг временски интервал, оваа републичка научна институција израсна и се потврди во земјата и во светот како ценета научна организација, која ја започна својата работа со скромни кадровски, просторни и други услови.

Сè до победата на нашата Социјалистичка револуција не постојеа реални услови за објективно научно проучување на историското минато на македонскиот народ и народностите што живеат во Македонија. Македонската национална самобитност и историја беа фалсификувани, искривувани, па и присвојувани од балканските хегемонистички буржоазии. Имено, балканските буржоаски историографии го проучуваа минатото на македонскиот народ ненаучно и